

**INNAVATSION TARBIYA TEXNOLOGIYALARINING
MAKTABGACHA YOSH DAVRIDAGI BOLALARNI PSIXIK
RIVOJLANISHGA TASIRI**

Mullaboyeva Diyoraxon Soib qizi

Nizmoiy nomidagi TDPU

Umumiy psixologiya kafedra o'qituvchisi

ANNOTATSIYA:

Maskur maqola talabalarni maktabgacha Yoshdagi bolalarning psixik taraqqiyoti, bilish jarayonlarining rivojlanishi hamda innovatsion tarbiya texnologiyalarining maktabgacha yosh davridagi bolalarni psixik rivojlanishiga tasiri shaxs xususiyatlari haqida ilmiy ma'lumotlar bilan tanishtirish. Maktabga psixologik tayyorgarlik muammosi yuzasidan nazariy va amaliy bilimlarni shakllantirish.

KALIT SO'Z VA IBORALAR:

Innovatsion tarbiya texnologiyalari, pedagogik tarbiya, ma'naviy-axloqiy sifatlari, o'yin faoliyati, individual, mehnat, muloqot, samaradorlik,

АННОТАЦИЯ:

Данная статья знакомит учащихся с научной информацией о психическом развитии дошкольников, развитии познавательных процессов, влиянии инновационных образовательных технологий на умственное развитие дошкольников. Формирование теоретических и практических знаний по проблеме психологической подготовки к школе.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА И ТЕРМИНЫ:

Инновационные образовательные технологии, педагогическое образование, духовно-нравственные качества, игровая деятельность, личность, труд, общение, эффективность,

ABSTRACT:

This article introduces students to scientific information about the mental development of preschool children, the development of cognitive processes, and the impact of innovative educational technologies on the mental development of preschool children. Formation of theoretical and practical knowledge on the problem of psychological preparation for school

KEYWORDS AND TERMS:

Innovative educational technologies, pedagogical education, spiritual and moral qualities, game activity, individual, work, communication, efficiency,

Zamonaviy jamiyatimizda bugungi kunda innovatsiya, innovatsion texnologiya kabi tushunchalar noaniq tushunchalar emas. Xuddi shular kabi

innovatsion tarbiya texnologiyalari iborasi ham biz uchun yangilik emas. Bola rivojlanish jarayonida kishilik avlodi tomonidan yaratilgan predmet va hodisalar olami bilan munosabatga kirishadi. Bola insoniyat qo‘lga kiritgan barcha yutuqlarni faol ravishda o‘zlashtirib, egallab boradi. Bunda predmetlar olamini, ular yordamida amalga oshiriladigan xatti-harakatlarni, tilni, odamlar orasidagi munosabatlarni egallab olishi, faoliyat motivlarining rivojlanishi, qobiliyatlarning o‘zlashtirib borishi, katta Yoshli kishilarning bevosita yordamida amalga oshirilib borilmog‘i kerak. Asosan, shu davrdan boshlab bolaning mustaqil faoliyati kuchaya boshlaydi. Bog‘cha Yoshdagi bolalarga beriladigan tarbiya, ularning murakkab harakatlarini o‘zlashtirish, elementar gigiena, madaniy va mehnat malakalarini shakllantirish, nutqini rivojlantirish hamda ijtimoiy axloq va estetik didining dastlabki kurtaklarini hosil qilishga qaratilishi lozim. Mashhur rus pedagogi Lesgaftning fikricha, insonning bog‘cha Yoshidagi davr shunday bir bosqichki, bu davrda bolalarda xarakter xislatlarining namunalari shakllanib, axloqiy xarakterning asoslari yuzaga keladi.

Bog‘cha Yoshdagi bolalarning ko‘zga tashlanib turuvchi xususiyatlaridan biri, ularning harakatchanligi va taqlidchanligidir. Bola tabiatining asosiy qonunini shunday ifodalash mumkin: bola uzluksiz faoliyat ko‘rsatishni talab qiladi, lekin u faoliyat natijasidan emas, balki faoliyatning bir xilligi va surunkaliligidan toliqadi.

Kattalar va tengdoshlari bilan bo‘lgan munosabat orqali bola axloq me‘yorlari, kishilarni anglashi, Shuningdek, ijobiy va salbiy munosabatlar bilan tanisha boshlaydi. Bog‘cha Yoshdagi bola endi o‘z g‘avdasini yaxshi boshqara oladi. Uning harakati muvofiqlashtirilgan holda bo‘ladi. Bu davrda bolaning nutqi jadal rivojlana boshlaydi, u yangiliklarni egallashga nisbatan o‘z bilganlarini mustahkamlashga ehtiyoj sezadi, o‘zi bilgan ertagini qayta-qayta eshitish va bundan zerikmaslik, shu davrdagi bolalarga xos xususiyatdir. Bog‘cha Yoshdagi bolalarda sezgi, idrok, diqqat, xotira, tasavvur, tafakkur, nutq, xayol, hissiyot va irodaning rivojlanishi jadal kechadi. Bola ranglarni hali bir-biridan yaxshi farq qila olmaydi. Unga ranglarning farqini bilishga yordam beradigan o‘yinchoqlar, rangli kiyimlar, rangli xalqalar, qutichalar va shu singari o‘yinchoqlar berish maqsadga muvofikdir. Bog‘cha Yoshdagi bolalar turli narsalarni idrok qilishda ularning ko‘zga yaqqol tashlanib turuvchi belgilariga (rangi va shakliga) asoslansalar ham, lekin chuqur tahlil qila olmaydilar. Bolalar kattalarning yordami bilan suratlarini analitik ravishda idrok qilish qobiliyatiga ega bo‘ladilar. Bolalar suratlarini idrok qilayotganlarida kattalar turli xil savollar bilan ularni tahlil qilishga o‘rgatishlari lozim.

Bunda, asosan, bolalar diqqatini

1. Suratning mazmunini (syujetini) to‘g‘ri idrok qilishga;

2.Suratning umumiy ko‘rinishida har bir tasvirlangan narsalarning o‘rmini to‘g‘ri idrok qilishga;

3.Tasvirlangan narsalar o‘rtasidagi munosabatlarni to‘g‘ri idrok qilishga qaratish kerak. Diqqat har qanday faoliyatimizning doimiy yo‘ldoshidir. Shuning uchun diqqatning inson hayotidagi ahamiyati benihoya kattadir. Bog‘cha Yoshidagi bolalar diqqati asosan ixtiyorsiz bo‘ladi. Bog‘cha Yoshidagi bolalarda ixtiyoriy diqqatning o‘rib borishi uchun o‘yin juda katta ahamiyatga ega. O‘yin paytida bolalar diqqatlarini bir joyga to‘plab, o‘z tashabbuslari bilan ma‘lum maqsadlarini ilgari suradilar. Bu Yoshdagi bolaning xotirasi yangi faoliyatlar va bolaning o‘z oldiga qo‘ygan yangi talablari asosida takomillasha boradi. Maktabgacha Yoshdagi bolalarning xotirasi ko‘rgazmali, obrazli bo‘lishi bilan xarakterlidir. Bolada ko‘proq ixtiyorsiz esda qoldirish va ixtiyorsiz esga tushirish ustunlik qiladi. Bola so‘zlarni hech qanday ma‘nosiz takrorlayveradi. Ammo keyinchalik, kattalarning ta‘sirida, ixtiyoriy esda qoldirish ham asta-sekin rivojlana boradi. Bo‘la ravshan va emotsional rang-barang materialni oson esda qoldiradi. Uch yashar bola taassurotlarini bir necha oy davomida esda saqlab tura olishga qodirdir. Xotiraning o‘shishiga o‘yinlar, turli mashg‘ulotlar, she‘r yodlash, ertak va hikoyalar aytish hamda sayr paytida kuzatish ishlarini olib borish yordam beradi. Ushbu Yoshdagi bolalar yangi so‘zlarni ham, hatto chet tillardagi so‘zlarni ham osongina eslab qoladilar. Lekin, bolalar materialni oson esda qoldirsalar ham, ular ko‘pining ma‘nosiga yaxshi tushunmaydilar va ulardan nutqda foydalanishga qiynaladilar. Kattalarning vazifasi bolalarning mumkin qadar ko‘proq so‘zlarni va tasavvurlarni eslab qolishigagina emas, balki ular uchun tushunarli, foydali bo‘lgan

turli bilimlarni egallashiga erishishdan iborat. Bolalar bu xildagi bilimlardan o‘z o‘yinlarida, rasmlarida, ustozlari yoki kattalar bilan suhbatda foydalanadilar, bu bilimlar ularning aqliy va axloqiy o‘shishlari uchun xizmat qiladi. Bog‘cha Yoshidagi bolalar shaxsining shakllanishiga ko‘ra, bu davrni uch bosqichga ajratish mumkin:

birinchi davr - bu 3-4 Yosh oralig‘ida bo‘lib, bola emotsional jihatdan o‘z-o‘zini boshqarishning mustahkamlanishi bilan bog‘liqdir;

ikkinchi davr - bu 4-5 Yoshni tashkil qilib axloqiy o‘z-o‘zini boshqarish;

uchinchi davr esa shaxsiy ishchanlik va tadbirkorlik xususiyatining shakllanishi bilan xarakterlanadi.

Maktabgacha davrda axloqiy tushunchalar borgan sari qat‘iylasha boradi. Axloqiy tushunchalar manbai sifatida, ularning ta‘lim-tarbiyasi bilan shug‘ullanayotgan kattalar, Shuningdek, tengdoshlari ham bo‘lishi mumkin. Axloqiy tajribalar asosan muloqot, kuzatish, taqlid qilish jarayonida, Shuningdek,

kattalarning ayniqsa, onalarning maqtovi va tanqidlari ta'sirida o'tadi va mustahkamlanadi. Bola doimo baho, ayniqsa maqtovl olishga harakat qiladi. Bu baho va maqtovlar bolaning muvaffaqiyatga erishishga bo'lgan harakatlarning rivojlanishida, Shuningdek, uning shaxsiy hayoti hamda uning kasb tanlashida ahamiyati juda kattadir. Bog'cha Yoshidagi bolalarda muloqotning yangi motivlari yuzaga keladi. Bu shaxsiy va ishbilarmonlik motivlaridir. SHaxsiy muloqot motivlari - bu bolani tashvishga solayotgan ichki muammolari bilan bog'liq, ishbilarmonlik motivlari esa u yoki bu ishni bajarish bilan bog'liq bo'lgan motivlardir. Bu motivlarga asta-sekinlik bilan bilim, ko'nikma va malakalarni egallash bilan bog'liq bo'lgan o'qish motivlari qo'shiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Inomova M. Oilada bolalarning ma'naviy ahloqiy tarbiyasi.-T.: TDPU.1999.
2. Mamatov M.M. Etnopsixologiya. -T. 2019.
3. Nishanova Z.T., Alimbayeva Sh., Atabayeva N.B., Baykunosova G.Yu. Shaxs tarbiyasida milliy xususiyatlarni rivojlantirishning uslubiy jihatlari. T. 2019. -64 b.
4. Azizxodjayeva N.N. Pedagogicheskiye texnologii i pedagogicheskoye masterstvo.-T.: Moliya, 2002.
5. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tadbiqiy asoslari.-T.:2005.